

Disputatio juridica inauguralis de stratagematibus bellicis et forensibus

<https://hdl.handle.net/1874/345221>

19.

DISPUTATIO JURIDICA
IN A U G U R A L I S,
D E
STRATAGEMATIBUS
BELLICIS ET FORENSIBUS,

Q U A M,
AUSPICE DEO OPT. MAX.

Auctoritate Magnifici D. Rectoris,

M. JOHANNIS LEUSDEN,

Philosophiæ Doctoris, & Linguae Sanctæ in Illustri
Academiâ Ultrajectinâ Professoris Ordinarii,

NEC NON

*Amplissimi Senatûs Academici consensu, & Nobilissima
Facultatis JURIDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS

Summisque in UTROQUE JURE Honoribus & Privilegiis
ritè ac legitimè consequendis,

Eruditorum Examine subicit

JOHANNES ARNOLDUS BRÖKELMAN, Tremonia Westph.

Ad diem 12. JULII, S V. hora locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiæ
Typographi, clō lōc XCIII.

10
DISPUTATIO JURIDICA
IN AUCTORITATE
DE
STRATAGEMATIBUS
BELLICIS, ET
AUSPICIO D. T. M. A. S.
M. JOHANNIS T. B. U. S. I. D. E. N.
NEC NON

D E O

P A T R I Æ

P A T R O N I S

F A U T O R I B U S

E T

A M I C I S.

TRAJECTI ad RHENUM.

Ex Officina FRANCISCI HALMÆ, Academici

Typographi, cis hoc xent.

PRÆLOQUIUM.

Um in tam deplorando miserimoque statu pro tempore vivimus, ubi undique gladiatorum fulgor pertringit oculos, undique armorum strepitus, militum crepitus, cadentium tectorum fragor auditur, undique puerorum ejulatibus, mulierum lamentis, morientium gemitibus privata publicaue omnia circumsonant; nonne commercia multis in locis jacent, nonne conquiescunt negotiationes, pecudes abiguntur, agricultura deseritur, vici exuruntur, villa evertuntur, civitates florentissimæ excinduntur, sacra religiosorum monumenta effodiuntur, cadavera humanorum irrequietantur, cineres excutiuntur, ossa disturbantur, scholæ delentur, conquistissimæ summo precio bibliothecæ discerpuntur, cum æquitate silet religio, virginum atque viduarum nullæ, aut tristes admodum funesteque sunt nuptiæ, quid multis? totius sepe anni fructus unius rumore excursionis, atque uno belli terrore amittitur. Hæc hodiernis belli temporibus non tantum vides, sed audis etiam adhortantium Ducum voces, classicorum cantus, clangorum tubæ, sonitumque buccinarum, cedentium impetum, cadentium gemitum, anhelitum utrorumque, tinnitum armorum, gladio-rum ictum, clamorem equitum, fremitumque militum, hastis & pedibus incedentium. Ecquis orbis Christiani nunc pars reperitur, quæ ab armis libera, tuta ab incursionibus

hostium, vacua ab intestinis tumultibus ac seditionibus, omnis metus espers sit atque solitudinis. Ad Ungariam oculos convertere placet, vexat eam & affligit Turca Indies. Vicinum Gallie regnum intueri, placet, vidimus, procdolor, per aliquos annos, totam Galliam in armis, contra patriam nostram Romanum Imperium Germanicum non leviter tumultuantem; quam plurima oppida in Palatina-tu, Belgio & aliis locis sunt obfessa, quam multa verò capta & direpta, quot viri præstantes, ereptis bonis è civitatibus quisque suis præcipites ejecti, quæ factæ cædes, quæ strages editæ, ab quid dicam? quam plurimæ urbes pene dimotæ & convulsæ sedibus suis, suorum civium in cæde & sanguine natant. Hæ calamitates atque cruciatus dum non solum ex aperta vi bellica, sed multoties ex stratagematibus bellicis, uti in propatulo est, proveniunt. Idcirco lubuit mihi in dissertatione hac mea Inaugurali, hanc materiam de stratagematibus non solum bellicis, sed etiam forensibus, maximè cum inter Advocatum & militem, seu inter sagatos & togatos milites, felicissima collatio reperitur, arripere. Quod dum facio, ad Tuam quisquis es, Lector benevole, benevolentiam confugio, ab eaque summoperè peto, ut si non omnia ad stomachum sunt composita, ni favoris pallio tegere, saltem displicentiam suam ad minimum dissimulare velis. Interim remoto omni verborum anfractu, moderante Supremo Legumlatore ipsam aggredior dissertationem.

STRATAGEMATIBUS
BELLICIS ET FORENSIBUS.

T H E S I S I.

DE Stratagematibus bellicis & forensibus ne in casum disputare videar, & præjudiciali causa omiſſa principalis actionis decisio reddatur elusoria §. 13. *Inst. de act. l. 16. & 18. ff. de except.*, prius hanc præjudicialem quæſtionem ſc. An ſtratagemata bellica & forenſia ſint licita, brevibus præmittere & explanare, non abs re eſſe, putavi. Ut verò magis eluceſcat hæc quæſtio, notandum eſt, per ſtratagema nihil aliud intelligi volo, quam ſolummodo dolum bonum ſive ſolertiam laudabilem juxta *l. i. §. 3. ff. de dol. mal.* Germ. *ein geſchwinde Krigheshatt, ein behender vorhol, oder liſtiges Kampfftruck*. Hoc ſtratagema tam jure naturali, gentium, divino, civili ac moribus eſſe conceſſum, hodiè nemo dubitabit; nam cum naturaliter, nec quæ ſcias, nec quæ velis, omnia aperire aliis tenearis, fas enim eſt, quædam occultare, ſive tegere apud quosdam, & hoc ſtratagema neceſſarium omninò atque inevitabile his præfertim, quibus reſpublica commiſſa eſt, non uno loco ſatetur ipſe *Cicero pro Milone Lib. viii. Ep. 9.* Exemplum ad hanc rem inſigne præbet *Feremia hiſtoria Cap. 38.* Is enim Propheta à Rege interrogatus de obſidionis eventu apud Proceres, Regis poſtulatù, hoc ipſum prudenter occultat, aliam interim cauſam, nec falſam tamen, colloqui adferens. Aliud exemplum ex ſacris dari poteſt, in Paulo, *Actor. Cap. 16.* qui Timotheum circumcidit cum ſatis ſciret, Judæos hoc ita accepturos, quaſi circumciſionis præceptum, quod revera abolitum jam erat, adhuc obligaret Iſraelis poſteros, cum tamen hoc non quæreret Paulus, ſed tantum familiarius cum Judæis verſandi facultatem, ſibi & Timotheo præbere. Elegans quoque exemplum nobis præbet *Jofua C. 8.* in ficta ſu-

§ DISPUTATIO JURIDICA

ga, qualem is suis præcepit ad Hajum expugnandum. Nam hic, quod sequitur nocumentum licitum esse ponimus ex belli justitia, ipsa autem fuga ex instituto nihil significat, quanquam hostis eam accipit, ut signum pavoris, quod alter cavere non tenetur, utens sua libertate, huc vel illuc eundi & magis minusve celeriter, & hoc vel illo gestu habituve. Eodem referri debet eorum actus, qui hostium armis, signis, vestibus, velis, usi passim leguntur. Hinc rectè Augustinus dicit, cum justum bellum suscipitur, vi aperta pugnet quis, aut ex insidiis, nihil ad justitiam interest. Et Chrysostronus maximè laudari Imperatores, qui fraude victoriam quæsisserent, propterea Jurisconsulti Romani, illud bonum dolum vocant, si adversus hostem quis machinaretur *l. 1. §. 3. ff. de dol. mat.* & alibi nihil interesse vi, quis an fallacia potestatem hostium evaserit. *l. 26. ff. de captiv.* Illudque hodiernis moribus adhuc obtinere vid. *Gentil. de jur. bell. lib. 2. Cap. 3. Polien. in tract. de stratag. Lipsiens. lib. 5. polit. c. 17. Boter. de stratag. lib. 9.* Non obstat, fraudum quas concessas naturaliter diximus, genera quædam a populis, aut hominibus nonnullis repudiata: Sed Resp. id non accidit ob injustitiæ opinionem, sed ob eximiam quandam animi celsitudinem, interdum & virium viduciam.

II. Sicuti enim stratagemata bellica de jure esse concessa, uti in prioribus probatum, ita etiam inter litigantes, strategemata forensia in bona & justa causa ad vincendum adversarium adhiberi posse, iudubium erit. Lites enim nihil aliud sunt, quam prælium civile, vel secundum verba *Gotof. ad leg. 14 C. de advoc. divers. jud.* nihil tam simile est bello, quam lis & iudicium; etsi hoc verum esse adhuc dubites, fac aliquam comparisonem inter Advocatum & militem, seu inter sagatos & togatos milites, & videbis felicissimam collationem. Tam enim in splendore quam promptitudine armorum, togatus noster sagato nulli cedit. Vide armatum, illum & defendentem & offendentem. Si est defendens, Galea sit bona conscientia, ne ex improvido ictu quicquam turbetur, lorica aptet justitiam, qua munito nihil nocebit, causæ bonitate ceu clypeo reliquum tegat corpus, eamque contra tela & objectiones adversarii in tempore obvertat, ocreis constantiæ sit indutus, ne labescat, cum tota sua causa. Sin offendens noster miles vult esse, transverberantia adhibebit tela, ex Themidos sacratissimo armamentario deprompta, eaque exercitatissimo suo calamo explodet. Tria tormenta majora, utpotè tria illa juris præcepta, ubicunque secum circumvehat, oportet. Si instrumentorum & testium satellitio stipatus incedit, omnia adversarii tentamina his

his

his annihilabit. Ipsum autem bellum togati nostri est processus, quod à sagato milite per clarigationem denunciatur, à togato per citationem, & quod in illo faciunt litteræ diffidatiæ, vulgo *die absagungs Brieffe*, in hoc litis contestatio *die besetzung des Krieges*, facit. Hostis togato est adversa pars, iudicium locus pugnae, dilationes seu seriae sunt induciæ, mediatores sunt compromissarii, pro copiis auxiliatricibus stant consilia & responsa prudentum. in replicis & duplicis varii sunt conflictus. Victoria tota in sententia consistit, & peculia advocatorum sunt quasi castrensia. Et quod singulariter observandum est, ut in bello nihil perficitur, nisi id fiat, vel vi vel clam, sic etiam hoc fit in militia togata; si enim ibidem aliquid aperto jure ad optatum finem produci nequit, statim recurritur, ad juris stratagemata, & sæpius illa clam officiant, ut quis victoriam in causis deportet, quam iis haud adhibitis, non adepturus fuisset. Ex prædictis igitur satis liquet, quod sicuti in bello, ita etiam in foro dentur stratagemata. Et ideo quæ in bello sagato iusta sunt, & hic in togato non iniusta erunt. Situti enim aliæ disciplinæ & artes, habent sua commenta. Dialectici sua *σωφισματα* & elenchos. Rhetores suos calores, fucos & tropos. Duces militares commenta belli *Liv. lib 4. vel furta militaria*. Mercatores & alii contrahentes, suas circumventiones *l. 16. §. 4. de minor. l. 22. §. 3. locati* quas jurisconsult. naturaliter licitas esse dicit, *d. l. 16. §. 4. de minor.* ita etiam in foro Advocati in arduis casibus habent dolos, simulationes & stratagemata licita ad jus suum obtinendum *l. 19. §. 3. ff. de neg. gest. Wesenb. parat. C. de dolo malo* vel personam tuendam *l. 1. §. 2. & seq. de dol. mal.* Practici hæc aliquando cautelas nominant, item subtilitates & extraordinarij juris remedia, in quibus nervus, seu, ut Imperator loquitur, ambigua facta causarum *l. 14. C. de adv. di. ders. judic.* consistunt, quibus neglectis causa ipsa facilè amittitur.

III. Sed ne iusto diutius huic quæstioni præjudiciali inhæream, ad definitionem, seu potius aliqualem descriptionem (cum omnis definitio in jure civili periculosa sit, parum enim est, ut non subverti possit) progredior, quam constituo talem: quod stratagemata sit dolus bonus, sive solertia laudabilis qua quis adversus hostem latronem adversariumque aliquid Machinetur, juris acquirendi vel conservandi vel damni depellendi causa facta. *l. 1. §. 3. ff. de dol. mal.* Vel stratagemata forensia in specie sic definiti possunt, quod sint callidæ quædam rationes sive subtilia Jctorum inventa, quibus quis jus suum aliqua sagacitate non solum defendit, sed etiam simul præter expectationem adversarium vincit. *Bredero. in Epist. dedic. tom. 1. cautel. prefix.* Hæc stratagemata dividi possunt, in defensiva & offen-

offensiva, utraque occurrunt tam in rebus bellicis, quam civilibus, ut in contractibus, ultimis voluntatibus, processu & causis feudalibus, quæ ut ita sint, in sequentibus perlustremus: *Sib. et. uil. m. p. o. l. l. i. n. b. a. p.*

IV. Præmissis illis, quæ ad stratagematum justitiam, definitionem & divisionem spectant, jam in speciè, stratagemata, exemplis & quæstionibus nonnullis, illustrabimus. Et hic non inmeritò ventilanda est illa quæstio; an plus conducit, dolo seu aperto Marte, clamve palamve agere aut belligerare? quamvis olim inter heroes, nonnulli ob eximiam animi celsitudinem fuere, qui dolo uti, planè recusarunt, non negemus, inter quos fuit Alexander Magnus, qui de se dicere solitus erat, se non velle victoriam furari. De Achille refert Scholiastes Achillem nihil fraude, sed semper palam virtutis fiducia dimicasse. Et Achæos abhorruisse ab omni in hostes fraude, narrat Polybius. Tales Romani etiam quondam fuere dicit Ælianus. Attamen neque etiam, tam inter theologos quam alios defuere, qui stratagemata præ aperta vi recommendaverunt. Et ait Polybius, quæ vi fiunt in bello minoris censenda, quam quæ ex occasione & dolo. Atque ita censuisse ipsos illos severos Laconas, notat Plutarchus, ac majorem etiam victimam ab eo immolatam, qui dolo, quam qui aperto Marte rem confecisset. Inter Theologos est Chrysofostomus, sic loquens: Si nobilissimos duces ad examen voces, pleraque eorum trophæa reperies fraudum esse opera, magisque tales laudari, quam qui aperte agendo, vicerunt. Et magnus iste Apostolus Paulus 2. ad Corinth. 12. v. 16. de se dicens quod sim callidus dolo vos cepi: vid. plura exempla in sacris Gen. C. 27. v. 21. & C. 30. v. 37. & factum non dissimule Prophætæ Elisæi 2 Reg. 6. v. 18. & seq. Hoc bene perpendere Galli moderni, propterea in vexillis suis illud pro symbolo gerunt: *finse plus fait que la force.* Et hoc verum esse, sat nostris temporibus attestatur experientia.

V. Licet quis, colloquium postulans aut admittens, in bello tacitè pollicetur, id innoxium forè collocutoribus, adeo ut si hostes per colloqui speciem violentur, hoc ipso violatur jus gentium; Adeoque Domitius egit perfidè, quod vinxerit Bituitum Avernorum regem colloqui simulatione accersitum, & exceptum hospitio: cautelas tamen optimè collocuto in tali casu adhibent, ne forte incauti opprimantur vel capiantur. Sic Ludovicus XI Galliarum Rex, cum suo equitum magistro, quo cum simulatas exercebat, in colloquium descensurus, pontem anni cuidam imponi iussit; in eo medio cancellatæ velut fenestræ factæ, ut conspici inter se exaudiri que colloquentes possent ac dextræ interjungi P. Amil. 10. Ludovicus Sfortia Mediolani Dux, cum Galliarum Rege non aliter congredi volebat, quam

in fluminis cujusdam medio, ubi pons aut navibus aut alia ex materia ita structus esset, ut inter utrumque firmum ac robustum ex lignis vallum intercederet *Guicciard. 11. Hist. add. Forstner. ad l. 2. ann. Tacit. pag. 156. & seq.*

VI. Elegans stratagema est, si colloquii specie hostes à belli consiliis avertere, suaque interim promovere, queant; nam dum collocutores nihil patiantur illud caret perfidia & dolis bonis annumeratur, exemplum refert *Nauclerus generat. 31.* Cunradus, inquit: misit fratrem suum Eberhardum, ad vastandam Saxoniam, qui appropinquans urbi Heresberg multa superbè locutus est, sed ecce Saxones ei occurrunt, & usque ad internectionem sternunt. Audiens autem Rex malè pugnatum à fratre, congregata omni virtute francorum perrexit contra Heinricum, ac tentavit oppidum gruna expugnare, præmisit tamen legatos ad Heinricum spontè se vellet dare? qui dum venirent in conspectum Heinrici, Saxo quidam Dietmarus vir bellicosus, adest: Ne, inquit, Domine, cures, advenient tibi, quas voluisti, copiæ, triginta legiones, nil vereare. Hæc dolo locutus est, nullas enim copias tum adducere valebat. Legati tamen Regii infecta re redeunt, narrata referunt, mox manè ante lucem, relictis castris, Franci unusquisque ad sua redeunt. Vicit hoc modo Dietmarus verbo, quos vincere non valuisset Heinricus ferro. *Jung. Math. Flac. de Translat. Imp. Rom. ad Germ. cap. 3. pag. 57.*

VII. An pro stratagema licet hostem tollere veneno? quæritur, hic benè præprimis, cum *Grotio lib. 3. c. 4. §. 2.* perpendendum est, quid per tò licere intelligatur, non, quod salva pietate & officiorum regulis fieri potest, sed quod apud homines pœnæ non subjacet. Sic apud populos multos scortari licet, apud Lacedæmonios & Ægyptios etiam furari licebat. Est autem hæc vocis licere significatio minus propria, attamen verò recepta. Et sic quod dicunt hoc vel illud jure belli licitum esse non tale intelligi, quod actum culpa omni liberet, sed qualem dixi, impunitatem habet. Ex hisce patet, quod hostem tollere veneno licet, si jus naturæ respicias, nihil enim refert, gladio, igne, an veneno interimas. At jus gentium, si non omnium, certè meliorum, jam olim est, ne hostem veneno interficere liceat, qui consensus ortus est, ex respectu communis utilitatis, ne pericula in bellis, quæ crebra esse cæperant, nimium intenderentur. Et credibile est, à regibus id profectum, quorum vita ab armis ante alios defenditur, à veneno minus quam aliorum tuta est. Et hoc semper detestabile scelus apud probos ac cordatos homines fuisse, legimus. Propterea Valerius Maximus dixit armis non vene-

nis bella geri debere. Et Livius hæc, clandestina scelera, vocat. Et sic optimè Cattorum Princeps Arminii mortem veneno promittens, rejectus fuit à Tyberio.

VIII. Cum in th. præced. dictum est, quod jure gentium veneno, tollere hostem non licet, dubium aliquod oriri posset, an tum spicula ferrum & aquas inficere veneno liceret, & affirmare quis posset primo intuitu ob hanc rationem, quia distat à tali veneficio jam memorato non nihil, & ad vim accedit proprius, spicula veneno inficere, & geminare mortis causas. Sed hoc quoque contra jus est gentium non universale, sed gentium Europæarum & si quæ ad Europæ melioris cultum accedunt, quod rectè à *Salisburyensi* VIII. 20. observatum est, cujus hæc sunt verba: Nec veneni, licet videam ab infedelibusaliquando usurpatam, ullo unquam jure indultam lego licentiam. Ideo ferrum infamare veneno dixit Silius. Aquas vero sive fontes veneno inficere ait Florus, non tantum esse contra morem majorum, sed & contra fas Deum, sicut, jura gentium Diis ascribi auctoribus solere *Grot. lib. 2. c. 20. §. 44. n. 6.* Neque verò mirum videri debet, si ad minuenda pericula, tales sint quædam bellantium tacitæ conventiones. Cæterum non idem statuendum de aquis sine veneno ita corrupendis, ut bibi nequeant, id enim perinde habetur, quasi avertatur flumen, aut fontis venæ intercipientur, quod natura & consensu licitum est. Ex hisce patet quid de illis, qui ad usum belli, tot vasorum, materiis vetitis & venenatis inventorum, ad interficiendos homines, utuntur, sit dicendum.

IX. An sit laudabile stratagema, tempore belli ad depellendum hostem, omnia ferro & igne devastare, urbes solo æquare, fructus sata & vineta destruere & corrumpere, ruriculis, ne agrum, durante bello colant, interdiceret & quæ sunt similia. Quamvis enim, si admodum sint causa suaforiæ, ut e. g. causa utilitatis hoc suadeat, vel per hoc brevi ad pacem petendam hostem subigere possit, non negemus, non esse contra naturam spoliare eum, quem honestum est necare, nec contra jus gentium, nam quos interficere, licitum, eorum res eripere & corrumpere, nequit esse illicitum; nisi aliæ sint causæ validiores, quæ dissuadeant in foro conscientiæ. Ast si rem rectè expendas, plerumque admittuntur talia, odio magis inordinato, quam prudenti ratione. Idcirco causæ illæ suadentes tum cessant. (1) Si nos ipsi rem fructiferam ita teneamus, ut hostibus non possit esse in fructu. Quod propriè spectat lex divina, quæ in vallum bellique opera vult impendi arbores feras, frugiferas verò aservari ad victum, addita causâ, quod non ut hominis, ita & arbores adver-

adversum nos in prælium confurgere possint *Deuteron. 20. v. 19. Porphyrius* legem hanc, etiam ad animantia ruris operi inseruientia producit, nam his quoque ut in bello parceretur à Mose præceptum ait: Thalmudica verò scripta & Hæbrei interpretes addunt legem hanc porrigendam ad rem quamvis, quæ sine causa peritura sit, ut si ædificia comburantur, esculenta ac potulenta corrumpantur. Multo verò magis hoc locum habebit, post plenam victoriam. Propterea Corinthum excisam non probat Cicero, & alibi horrificum nefarium, omni imbutum odio dicit bellum, quod domibus, parietibus, tectis, columnis, postibus sit. Et laudat Livius Romanorum lenitatem victa Capua, quod non sævitum sit incendiis ruinisque intacta innoxia murosque. Non Obstat Urbes quasdam à Deo damnatas excidio *Jos. C. 6. v. 27.* Etiam contra legem illam generalem arbores Moabitarum iussus excindi *2 Reg. 3. v. 19.* Verum non factum id odio hostili, sed in justam detestationem facinorum, quæ aut publicè erant cognita, aut Deo Judice, tanti æstimata, ne fortè in posterum per subsistentiam in istis regionibus refricaretur indigni facta memoria. (2) cessat causa, si hostis habere possit aliunde, quo se sustentet: puta si mare, si fines alii pateant. Tali ergo statu optimum factu, ut agricultura, etiam in ipso collimitio tuta maneat, quod sub tributo utrique parti præstando, factum diu in Belgico-Germanico bello olim reperimus, prouti hoc non infrequens est, inter Hungaros & Turcas, quorum subditi finales, utrique Cæsari fidelitatem præmiserunt, propter frequentissimas utriusque partis excursiones. (3) cessat causa, si res quædam ejus sint naturæ, quæ ad bellum faciendum aut ducendum nihil momenti habeant. Propterea Polybius rabiosi esse animi ait, ea perdere, quæ nec hosti perdita vires adimant, nec perenti, emolumentum adferant, qualia sunt templa, porticus, statuæ & similia. Sic Marcellus ædificiis omnibus Syracusanorum publicis ac privatis sic perpercit, quasi ad ea defendenda cum exercitu, non expugnanda, venisset. In quibus tamen accedit specialis ratio, ut in iis, quæ sacris usibus sint dicata, illa enim conservari suadet rerum divinarum reverentia, maximè inter eos, qui eundem Deum ex eadem lege colunt, etiamsi fortè sententiis quibusdam aut ritibus dissideant. Neque violantur, nisi contempta humanitate. Idem quod de sacris dictum, de religiosis & iis, quæ in honorem mortuorum structa sunt, intelligendum est, nam & hæc quanquam jus gentium impunitatem iræ in ista exercendæ indulget, violari non possunt, nisi contempta humanitate. Et summam esse rationem dicunt Jcti, quæ facit pro religione *l. 43. in fin. ff. de*

Relig. Sic Marcellus religione impeditus, non attigit, quæ victoria fecerat profana. Et Polybius ait, cum hominibus irascaris, ob id impiè in Deos agere summæ stultitiæ signum est. Adeo etiam à Mahumetistis sanctimonia servata loco, in quo Ezechielis & trium Danielis ossa erant condita, testis est in itinerario Judæus Benjamin. Ut taceam quæ utilitas, præter justiciam ex moderatione ista in servandis rebus sequitur. Nam eripit primò, hæc hosti magnum telum desperationem, secundò speciem præfert, manente bello, magnæ de victoria fiduciæ, tertio apta per se frangendis & conciliandis animis. Conciliis namque contrariis contrarii quoque eventus respondebunt. Propterea à violentis urbium direptionibus semper abhorruit bonitas Christiana & ipsa justitia plerumque, quia abire non possunt sine multorum innocentium malo, & parum sæpe proficiunt ad belli summam. Majus sane est Christianorum inter se vinculum, quam olim Græcorum fuit, quorum bellis, ne qua urbs Græca excinderetur cautum erat Amphictyonum decreto. Et Alexandrum Macedonem, narrant veteres, nullius rei à se actæ magis ductum poenitentia, quam quod Thebas evertisset. Hinc videmus quid de illo crudeli ac magis quam barbarico statu bellico sit dicendum ubi ad depellendum, hostem, non solum urbes, pagi, devastantur ac solo æquantur, sed quoque ipsa fata & fructus destruuntur, & ruriculis ne agrum durante bello colant, interdicitur.

X. An sit approbandum illud stratagema ubi ad injuriam hosti incutiendam, supra in bello comituntur? Quamvis nonnulli fuere qui supra in fæminas in bellis permiserunt, ut inter cæteros de excidio Magdeburgico refert *Cluverius in append. histor. de excidio Magdeburg Anno 1631*. Imbelli, inquit, sexui abusi sunt ad fædam libidinem, tanta barbarie, ut puellas impuberes: ad necem construparint. Nulli ordini aut sexui ferox miles pepercerit. Hi solam injuriam spectarunt in alienum corpus, cui subiacere, quicquid hostile est, juri armorum non congruens judicabant. Melius tamen alii, qui non solum injuriam, sed ipsum effertæ libidinis actum, hic considerarunt, & quod is neque ad securitatem pertineat, neque ad poenam, ac proinde non bello magis, quam pace impunitus esse debeat, atque hoc posterius jus est gentium, non omnium, sed meliorum. Sic Marcellus antequam Syracusas caperet, legitur gessisse curam pudicitie etiam in hoste servandæ. Atque id inter Christianos observari par est, non tantum, ut disciplinæ militaris partem, sed & ut partem juris gentium, id est, ut qui pudicitiam violasset, quamvis in bello, ubique poenæ sit obnoxius. Nam nec Hebræa lege impunè quisquam

quam id tulisset, ut intelligi potest ex ea parte, quæ de captiva ducenda neque vendenda postea, constituit, & hoc fere in articulis præcipuarum nationum christianorum militaribus venerem prohiberi, sub certa pœna, quatenus sc. quoque fortem militem enervant, reperimus vid. *Konigl. Sued. krig. artic. tit. 16. artic. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. & seq. Hollandsch Krigsrecht. art. 3. & 4.*

XI. Possem adhuc plurima stratagemata de materia hac militari in medium proferre, sed quid mihi diutius cum militibus sagatis, res est, cum me militem togatum esse, agnoscere debeo, idcirco reliqua quæ adhuc supersunt relinquo istis sagatis, & me ad ea stratagemata, quæ militibus togatis sive advocatis competunt, & quidem primò, quæ in quibusdam contractibus tam offensivè quam defensivè locum habent, erit dicendum, confero.

XII. Elegans offensivum stratagema est, quod DD. ostendunt creditori, quo suum debitorem ut debitum confiteatur, convincat, sc. ut ad illum det litteras, quibus significet, se jam scire, quod summam illam debeat, & ob id eum velit rogare, ut solvat, quas litteras si recipiat, & legat debitor, nec protestetur se nihil debere, debitum fateri creditur. *l. 16. ad SC. Maced. Menoch. lib. 2. A. J. Q. cas. 21. n. 3. Mascard. de probat. conclus. 151.* sic etiam recipiens rationes & retinens ac tacens videtur obligationem agnoscere *Mev. part. 3. dec. 65.* & rationes intra decennium oblatae nec intra tantum temporis spatium improbatæ solutionem probant. *Mev. part. 1. dec. 79.*

XIII. Quando in gravi tempestate jacta est cista & de contentis in arca nihil constat, tunc secundum jus Avarix illa arca in censum communium bonorum eatenus tantum venit, quatenus extrinsecus tantum apparet, *Weitzius tract. de Avaria c. 7. §. 4. Locan. de jur. marit. lib. 2. c. 8. §. 9. Marquard. de jur. mercat.* Ne autem autem ille, qui gemmas, aurum, argentum cistis inclusas in navi reposuit, hoc prædicto modo enormissimè lædatur, pro ipso hoc stratagema est ut maturè Magistro navis, antequam naufragii periculum existet hoc indicet, quo postea, si naufragium existat, rerum istarum ratio secundum verum præmium in contributione habeatur, & res secundum externum aspectum non æstimentur *Marquard. d. l. n. 26.*

XIV. Cum incendium præsumatur culpa inhabitantium esse exortum per *l. 3. §. 1. ff. de offic. præf. vig.* Judex ex hac præsumptione contra inhabitatorem inquirere potest, eumque urgere, ut authorem incendii nominet; ne autem inhabitator, conductor vel paterfamilias, ita præsumptione

ptione teneatur, stratagema pro eo est, ut probet, se pervigilem & in domo diligentem fuisse, temporeque noctis consueville admonere servos, ut ignem diligenter custodiant, *Sande lib. 8. t. 6. dec. 9. Men. lib. 2. A. F. Q. cas. 309 n. 17.*

XV. Ut emptor castrorum vel prædiorum plane tutus sit de evictione, pro ipso hoc stratagema est, ut publicis Edictis in locis prædio vel castro vicinis curet citari omnes, qui sua interesse & ibi loci aliquid juris habere, putaverint, sub comminatione perpetui silentii *Gail. lib. 1. obs. 57.* Utrum verò emptor invito venditore possit a Judice citationem edictalem contra quoscunque qui sua interesse putaverint, sub pœna perpetui silentii petere, item de forma citandi *Ud. Boer. dec. 255. n. Gail. 9. d. 1.*

XVI. Debitor qui bonis cessit, non statim in totum liberatur ob obligatione & debito arg. *l. 7. c. qui bon. ced. poss.* Sed si postea ad pinguio-rem fortunam pervenerit, in tantum quantum facere potest convenitur *§. fin. ff. de act. l. 4. & 7. ff. de cess. bon.* Eodem jure habetur ejus uxor, quæ propter communioem, si prolem habuit, cum marito, ex ipsius ære alieno durante societate conjugali contracto tenetur, adeo ut etiam quod ex hæreditate suorum parentum vel aliunde quovis titulo ipsi obvenerit, creditoribus mariti in solutum cedere teneatur, cum simplex cessio non sit modus tollendæ obligationis. *l. 1. c. qui bon. ced. poss. Brunem. in tract. de cess. bon. quest. 19. pr. n. 1. Guid. Pap. decis. 343. & conf. 124 n. 4.* Ne autem mulieres hoc modo damnum sentiant, pro ipsis hoc stratagema est: ut sibi pactis dotalibus omnia illa bona, quæ ex hereditate suorum, vel aliunde quovis titulo obvenerint, tanquam receptitia reservent, hoc enim casu non tenentur uxores mercatores cedentis creditoribus ex istis bonis satisfacere, cum non facta sint communia, ex quibus tantum æs alienum durante societate contractum est solvendum, nisi statuto vel consuetudine aliud introductum esse, probetur.

XVII. In plerisque civitatibus Germaniæ usitatum est, ut migrantes ex civitatibus, vel demortuorum civium bona efferre volentes in redh-
stimentum defensionis ex tributorum certum quid fisco (quod genus vestigialis *der abshos, die nachsteuer* appellatur) solvere teneantur *Dn. Mev. ad jus Lubec. part. 2. tr. art. 4 n. 11.* quod interdum decima, interdum quarta, nonnullibi tertia pars est, *Rauchbar. art. 1. quest. 15. n. 1.* Ut autem quis hanc detractionem declinet, primum stratagema est, ut hæres, legatarius, vel alius, cui hereditas, legatum, vel simile quoddam obvenerit hereditatem non dividat, nec portionem sibi debitam alio transferat, sed ibi relinquat, & quotannis fructus & redditus inde percipiat.

Berlich. part. 3. concl. 52. n. 89. Secundum ut legatarius, si confidit de herede, renuntiet legato vel curet apocham privatam super debito legati fieri *Berlich. d. l. n. 21.* Tertium, ut defunctus extraneo aliquid non titulo hereditatis vel legati, vel fidei commissi, sed titulo mortis causa donationis relinquat, nam in mortis causa donatis jus detractionis non habet locum, nisi etiam in statuto cautum sit, ut etiam de contractibus & qualibet exportatione bonorum gabella solvatur, uti prolixè demonstrat alleg. *Berlich. n. 58. 59. & 60.*

XVIII. Quando mater transit ad secunda vota & filiis suis pupillis non petit tutores, nec rationes administratæ tutelæ reddit & reliqua restituit, bona secundi mariti s. vitrici pupillis pro reddenda administratione tutelæ tacitè sunt hypothecata, *l. pen. C. in quib. caus. pig. tac. contrab. Neguz. de pig. memb. 4. p. 2. n. 156.* Ideo stratagema est, ut ille, qui contrahit matrimonium cum vidua curet reddi ab illa rationem, & cum restitutione reliquorum refutari tutelam *Berlich. p. 1. concl. 67. n. 83. Gail. 2. obs. 90. n. 2.*

XIX. Ex concubina natis & per subsequens matrimonium legitimatis sæpius controversia moveri solet, an omnibus juribus legitimè natorum frui possint ac debeant, & præprimis si exstat statutum, quod in collegia opificum nisi legitimè natus recipiendus sit, ex concubina natis & legitimatis, receptio in collegium quandoque denegatur. Verum ut omnem litigui causam tollant, hoc stratagema pro illis suppeditatur, ut scilicet curent sibi dari testimonia natalitia *Geburts briffe*, quod ex thoro legitimo & parentibus honestis nati sint. Nec potest Magistratus per subsequens matrimonium legitimatis ejusmodi literas natalitias denegare, prout præjudiciis demonstrat *Carp. part. 2. const. 6. def. 15. in fin. Richf. part. 2. dec. 80. n. 15.*

XX. Ut honorarii tutores adversus pupillorum actiones sint securi, si forte per ordinarios in rebus pupillaribus damnum aliquod datum est, nec hi solvendo sint, ut damnum datum resarcire queant, hoc stratagema ipsis subministratur, ut monendo sedulò instent apud ordinarios eoque hortentur, ut in rebus pupillis administrandis eam adhibeant diligentiam, quam diligens Paterfamilias rebus suis ex bona fide præbere solet *l. 10. & 13. §. 1. l. 33. pr. ff. de administ. tut.* & si admoniti vel per contumaciam planè non gerere, vel segniter aut fraudulentè administrare pergant, judicem adeant, & segnes ac fraudulentos tutores maturæ & bona fide suspectos postulent. *l. 3. §. 2. ff. de admin. tut. l. 2. C. de divid. tutel.*

XXI. Filia quæ amplissimam dotem à patre accepit, ut à conferendi necessi-

necessitate se liberet, hoc consilium datur, ut dote contenta à patris hereditate absteat, eidemque renuntiet, quo casu fratribus & sororibus suis nihil de dote communicare tenetur. *l. ult. ff. de dot. collat. ibid. Brunem. & ad l. 10. C. de collat. Christin. vol. 4. dec. 2. n. 4.* etiamsi reliqui liberi ex hereditate tantundem consequi non possint *Scheplitz. ad consuet. March. p. 3. tit. 3. §. 13. n. 28. & seq.*

XXII. Ex intercessione non obligari mulierem nisi SCto Vellejano & *auth. si qua mulier. C. de SCto Vellej.* prævia certioratione renuntiaverit plusquam manifestum est. Verum cum renuntiationes mulierum variis ex causis soleant impugnari iisque opponi, quod vel non legitime facta sit renuntiatio, vel non legitima præcesserit certioratio. Unde creditores mulierum intercessiones admittentes, sæpius defraudantur. Traditur autem pro his hæc cautela, ut sc. ipsi mulieri pecuniam credant, ut alius eam non consequatur, & ab ea sibi illam reddi stipulentur, quo casu ex propria obligatione & velut ex constituto mulier tenetur, licet mutuo acceptam pecuniam alii deinde crediderit. Nam sicuti emere ac vendere aut alium contractum inire non prohibetur, ita nec mutuum accipere, aut dare ei interdictum reperitur *l. 15. C. de usur.*

XXIII. Ad præstandam evictionem in contractu emptionis regulariter agi non potest, nisi res iudicio sit evicta, *l. 3. C. de evict.* Ut autem de ista evictione sit securus emptor, utile hoc habebit stratagemam, ut aliquem subornet, & subjiciat, qui ad eo vindicet rem, quo casu ipsum venditorem ad evictionem præstandam cogere potest. *l. 19. §. 3. ff. de neg. gest. ibique Dn. Brunem.*

XXIV. Cum non habueris ad probandum debitum nisi unum testem non omni exceptione majorem, cujus solius testimonium ad deferendum juramentum supplendæ probationis inventum non sufficit, hoc stratagemate utendum: ut ante ceptum iudicium alii causam cedas, qui instituta actione & debitore creditum negante, ipsum cedentem cum altero non omni exceptione majore teste, ad dicendum testimonium de veritate crediti offerre potest. Et quamvis in tali casu non videatur cessionarii intentionem plenè esse probatam, quia tamen per legitimam cessionem omne jus agendi translatum est in adversarium, adeo ut cedens ipse censetur extranei loco. *l. si cum empt. in pr. ff. de pact. l. 2. §. cum quis debet. ff. de hered. vel act. vend.* ideo in causa sic translata testimonium dicere potest. *Oldendorp. class. 3. act. 2. cum Dn. ibi allegat.* horumque duorum testium depositio tantam potest habere vim, ut juramento suppletorio locus esse queat. Duo enim testes minus idonei semiplenam faciunt probationem.

bationem & ad deferendum juramentum suppletorium judicem movere possunt. *Du Mev. p. 3. dec. 402. n. 1.*

XXV. Recensitis quorundam contractuum stratagematibus, jam sequuntur ea, quæ sunt ultimarum voluntatum.

XXVI. De jure civili regulariter pater spurio suo nihil potest donare vel testamento relinquerere. *auth. ex complexu C. de incest. nupt. Gal. 2. obs. 88. n. 1.* quod secundum alleg. Gail. adeò verum est, ut etiam statutum, quod in contrarium factum non valeat; tradunt autem Dd. quædam stratagemata, quorum auxilio patres spurii in ultima voluntate aliquid relinquere possint, quorum (1) est, ut cum pater filium spurium alere debeat per text. singul. *in Cap. 5. in fin. de eo qui duxi in matrim. quam polluit per adulter. Palæot. de spur. & noth. C. 49. n. 3. lit. 1.* Pater spurii tantum relinquat, quantum ad alimenta sufficit hoc modo: Relinquo spurio meo fundum in vita sua pro alimentis, & post mortem ipsius filii, quibus potest relinqui pro eorum alimentis *l. fin. C. de nat. liber. & ita quoque sentit Palæot. d. tract. C. 45. n. 8.* quod tamen procedere dicit si hæc alimenta legitimum non excedant modum, sed talia sint, qualia boni viri arbitrato esse debent, ut tradit *Menoch. de A. F. Q. lib. 2. Cas. 182. n. 33.* deinde obtinet, quando spurii non habent, unde se alant, secus si aliunde alimenta habent per *test. in l. si quis à liboris §. si filius ff. de lib. agr.* (2) si sint scæminæ spurix, pater alimentorum loco dotem eodem modo legare potest *Bart. arg. l. cum post §. gener. ff. de jur. dot. idemque tradit in d. auth. ex complexu C. de inc. nupt.* modo dos non sit inofficiosa aut illegitima, quia tunc fraus forte præsumeretur. *Bart. in alleg. l. §. gener., & præfectò dos congrua erit secundum patris qualitatem & facultatem ut tradit Dec. cons. 611. n. 8.* quod autem tantum procedit, si filia non habeat, unde se dotare possit, ad instar ejus quod de alimentis dictum est *Peregr. de jur. fisc. tit. 18. n. 70.* (3) si pater petit à Principe facultatem aliquid spurii relinquiendi, & princeps in rescripto dicit, non obstante contraria lege sive *auth. constitutione arg. l. 22. pr. ff. de leg. 3.* (4) si pater procurat, ut Principis rescripto in legitimorum numerum cooptentur, nam eo etiam casu legitimorum instar, & una cum verè legitimis ab intestato patri succedunt *Palæot. in dict. iv. C. 45. n. 13.*

XXVII. Pater debet filium, quem in potestate habet, vel heredem instituere, vel illum nominatim ex causis in *Nov. 115. Cap. 3.* expressis exheredare. *l. 30. de lib. & postb.* si autem filius est prodigus vel multo ære alieno obrutus, ita ut patri metuendum, ne bona post mortem pa-

tris illi obventura dissipet, aut illi portio à creditoribus hereditaria auferatur, ita ut post mortem ejus nepotes in paupertate vitam degere cogantur, non potest pater quidem ob has causas secundum alleg. nov. filium exheredare, sed tamen huic malo alio stratagemate prævenire conceditur, nempe potest pater præterire filium prodigum, & ejus liberos sive nepotes instituere, filio autem aliquod nomine alimentorum legare *l. 16. §. 2. de curat. furios. l. 25. C. de inoff. test. l. 12. §. 2. & l. 47. in pr. ff. de bon. libert.* Sic etiam pater videns filium non esse industrium, eum ad certum tempus exheredare potest *Mascard. de prob. concl. 713.*, sic mater, si habet maritum prodigum, instituere potest filium, si sui juris factus fuerit *Riebr. d. c. 21. n. 48. & seq. Carpz. p. 3. const. 9. def. 11.* & hæc exhereditatio vel præteritio fit non in odium sed beneficium filii *Jul. Clar. §. testamentum q. 41 n. 7.* multi enim non malæ notæ exheredant filios, nec ut eis obsint, sed ut eis consulant (v. gr. Impuberibus) iisque fideicommissariam hereditatem dant. *l. 18. ff. de lib. & postb. Manz. de conjecl. ult. volunt. l. 4. t. 10. q. 1. n. 26. & q. 13. n. 1.*

XXVIII. Quando uxor à marito valde urgetur, ut ex asse eum heredem instituat, tunc ut ipsum placidum & benevolum retineat, pro uxore hoc stratagema est, ut duo testamenta diversi tenoris eodem tempore faciat, & illud quod pro eo est, postea dilaceret, alterum verò retineat, vel ut utrumque asservet, tunc enim hereditas, inter utriusque testamenti heredes æquis partibus dividitur. *pl. 1. §. 6. ff. de bon. poss. secund. tab. licet regulariter, nemo paganus pro parte testatus & pro parte intestatus decedere debeat, consulè Manz. in decad. 4. dec. q. 31.*

XXIX. Usufructuarius omnium bonorum non tenetur ad solutionem æris alieni & legatorum, sed hæres institutus à quo onera hereditaria & legata sint solvenda *l. 1. C. si cert. pet. Gail. 2. Obs. 146.* Cum autem usufructuarius propria auctoritate possessionem capere nequeat, nisi heres sit institutus post mortem usufructuarii, ideo stratagema pro herede est, quod antequam usufructuario bona hereditaria tradat, imprimis æs alienum deducat, distrahenda etiam bona immobilia, si aliunde debita solvi non possint, postea residuum quod ære alieno deducto & solutis legatis superest, usufructuario utendum fruendumque tradat, ut utriusque pars sit incommodum, ut hæres in proprietate, usufructuarius in solo usufructu sentiat & habeat decrementum & jus suum diminutum.

XXX. Meretrix etiam de quæsitis ex meretricio quæstu non prohibetur facere testamentum *Cyn. in l. meretricem & Bal. in l. 1. C. de condit. ob iurp. caus.* sed si consanguinei velint sibi prospicere, ut meretrix te-
stamen-

stamentum facere non possit, sed ipsi ab intestato hereditatem capere queant, stratagemata est, & consanguinei curent, meretrici bonis interdici, quod fieri posse evincit. *l. & mulieri ubi gl. ff. de curat. fur.* idem quoque remedium ad obtinendam hereditatem prodigi adhiberi potest. *Johan. Dilectus de arte testand. tit. caut. 12.*

XXXI. Filius non tenetur debita patris, si hereditati paternæ se non immiscuerit, quia beneficio prætoris abstinere potest, ab hereditate, & ita in eum actio non dabitur. *l. necessariis ff. de acquir. hered. l. 1 C. ne fil. pro pat.* Sed in quibusdam locis statuta disponunt, quod filii, quamvis non sint hæredes patrum, teneantur solvere pro patribus, ne bona parentum pereat. Si ergo pater solvendo non sit, & vereatur, ne filii pro debitis eo contractis ex lege municipali molestiam patiantur, & velit filios a necessitate solutionis eximere, remedium est, ut filios exhæredet, & propter exhæredationem filii a paternis creditoribus conveniri non poterunt, quia exhæredati pro mortuis sunt habendi *l. 1 §. 5. ff. de conjung. cum emanc. lib.*

XXXII. Exheredatis causa non solum a patre testamento exprimi, sed etiam probari debet ab hærede quod sit legitima. Ne autem postea, quod hæres ingratitude probare non possit, quia forte testes mortui fuerint, qui de ingratitude filii testimonium dare poterant, testamentum irritum fiat, remedium est, ut pater vivus & intollerabili injuria affectus curet examinari testes super causis ingratitude in perpetuam rei memoriam filio citato, & probata ita ingratitude filius non potest impugnare testamentum. *Joh. Dilect. de art. testand. caut. 12.*

XXXIII. Deportati & proscripti nullam habent testamenti factionem, ideoque nec aliis quicquam relinquere ipsi possunt, nec eis relinqui testamento potest. Sed si quis velit his incapacibus relinquere, stratagemata est, quod alius hæres, qui habet testamenti factionem instituat, & rogetur hereditatem hujusmodi restituere, cum redierint in gratiam & restituti fuerint. *l. in tempus ff. de hered. inst. Manz. ad §. 1. f. de fideic. hered.*

XXXIV. Ordinis ratio postulat ut stratagemata professus tam civilis quam criminali subnectam utriusque exempla sunt sequentia.

XXXV. Actoris plurimum interest, ut ipsius advocatus suam actionem in libello ritè proponat, & competentem actionem eligat, qui enim nescit actionem, is etiam non intelligit jus, quod persequi vult in judicio, imo nihil agit in agendo & quasi laterem lavat in obtinenda clientis sui causa, quia non tenet formam, multo minus actionis exitum & finem teste *Joh. Oldend. in arg. oper. class. §. 1.* Si enim competens actio non est proposita (cujus nomen tamen hodie non necessario debet ex-

primi *Carpz. part. 1. const. 2. def. 13.*) & libellus rite formatus a Judice ex officio rejici potest. *C. examinata x. de jud.* Quando igitur advocatus non est certus de actione competente, vel conclusione congrua propter dubium fortè facti vel juris, stratagema est, ut modò tum factum ipsum, ut gestum diligenter & oppositè narret, & loco conclusionis hanc clausulam simpliciter adjiciat, super quibus omnibus & singulis peto jus & justitiam mihi administrari omni meliori modo & forma, qua de jure fieri potest & debet *Rosbach. in pr. civ. tit. 35. n. 13.* Virtute enim hujus clausulæ sæpe in camera super non expressè petitis pronuntiatum fuisse testatur *Gail. l. 1. obs. 61. n. 11. & 12.* quia Judex per hanc clausulam censeatur interpellatus, ita ut officium suum impartiri possit & supplere *Vultei vol. 1. conf. Marpug. conf. 18. n. 18. & 28. Klock. vot. cam. relat. 4. n. 103. relat. 8. n. 26.*

XXXVI. Accusator vel ejus Advocatus cautus esse debet, in formando libello in casu homicidii sc. ut modo simpliciter dicat accusatum perpetrasse homicidium, nulla autem qualitate adjecta *Joh. Andr. in c. de homic.* quod si hoc non observaverit & libellum accusatorium in casu homicidii (ut plerumque fieri assolet) conceperit qualitate hac adjecta: accusatum nimirum dolosè violenter & perfidè defunctum occidisse, tunc pro accusato hoc stratagema ut contestetur litem simpliciter negando libellata & narrata prout ponuntur & narrantur esse vera salvis juribus & defensionibus suis suo loco & tempore proponendis. Tunc enim accusator non homicidium solum, sed etiam omnes qualitates annexas debet probare, usque adeo, ut iis omnibus sufficientissimè non probatis reus ordinaria pœna non puniatur sed ab hac absolvatur, licet defensio a reo non fuerit probata. Et ita onus defensionem probandi reus declinat necessitate probationis contrariæ in accusatorem rejecta *Felin. c. 2. x. de rescript. n. 25.* Qui enim in libello factum qualificatum proponit, ad utrumque probandum se astrinxisse censeatur *Gail. de pac. publ. l. 1. c. 13. n. 3. 9. & 10.* Imo regulare est, ut quis suum libellum cum omnibus qualitatibus in eo propositis probet, *Berlich. p. 4. cond. 14. n. 3.* & generaliter Dd. concludunt, quod accusatus de crimine qualificato si non constet de qualitate debet absolvi, etiam si crimen fuerit probatum, *Myns. cent. 4. obs. 80. Gail. lib. 1. de pac. publ. d. c. 13. n. 7. Oldenkop in obs. crim. pract. t. 2. obs. 37.* Prædicta tamen vera sunt, si reus simpliciter narrata & libellata negat, prout narrantur & libellantur, secus si quidem factum confitetur, negat autem se occidisse dolosè, sed adhibito moderamine inculpatæ tutelæ tunc ei hoc onus probandi rectè imponitur, adeoque in litis contestatione cautus esse debet *Berlich. d. l. n. 10.*

XXXVII. Si morosi debitores nolint solvere, quod debent pupillis, viduis & aliis miserabilibus personis, sed se studeant, ut causas ad ordinarium processum deferant & ita immensis sumptibus has personas fatigent, ac per omnes instantias trahant, pro illis elegans hoc stratagemata est, ut illos ad consistorum Principis vocent, quod hæ personæ facere possunt *per l. un. C. quando Imper. in. popill. vid. & c. cogn.* E contra autem hæ ab illis statim ad supremum tribunal vocari non possunt, ne quidem rescripto principis *per d. l. nec huic privilegio prædictæ personæ renunciare possunt, Cassin. l. 3. cont. c. 25. n. 23.* & habet hoc privilegium quoque locum, etiam si lis coram Judice jam sit contestata, ubi tamen advocatio conceditur *Schor. ad ff. de judic. q. 44.* Inter miserabiles autem personas referuntur etiam omnes pauperes & debiles & qui diuturno morbo fatigantur. *Schor. d. l. q. 31.*

XXXVIII. Maritus uxorem accusare potest adulterii vel criminaliter vel civiliter, sed utriusque actionis non est hic effectus ut lucretur dotem. Pro hac obtinenda pro stratagemate traditur, ut coram magistratu Ecclesiastico agat civiliter, tunc enim separatione facta quo ad vinculum dotem lucratur. *gl. in fin. auib. Sed hodie ad. jul. C. de adul. si agat criminaliter secus obtinet Auib. Guid. Costa de dote c. 6 n. 24.*

XXXIX. Reus quando convenitur in eo loco vel apud Magistratum, ubi & apud quem conveniri non debet, potest opponere exceptionem fori incompetentis *l. pen. & ult. c. de ex. ept.* Cautus tamen Advocatus stratagemate potest efficere, ut Judicem regulariter non competentem non possit recusare sc. si coram Judice, aliquid in dubium trahat, ut ille sententiam interlocutoriam ferat pro reo, tunc si reus hoc acceptat tacite in Judicem non competentem consensisse, & jurisdictionem prorogasse videtur, quia semel ejus jurisdictionem agnovit, nec postea pœnitentia locum habet *l. ad solutionem x. de re judic. Cap. cum venisset x. de testib. & attest. Ummius in proc. disp. 8. th. 2.*

XL. Cum sæpissimè clausulæ renuntiationum à Notariis magis ex scientia & partium consensu instrumentis inserantur *Dec. in consl. 52. n. 7.* Stratagemata est pro illo, cui illa renuntiatio nocet (v. gr. si mulier renuntiat SCto Vellejano, vel Titius conditioni indebiti vel alii juris auxilio) ut curet Notarium, qui in instrumento attestatus est, quod contrahens de beneficio renuntiato fuerit, certioratus à judice interrogari, quid sit illud SCtum vel beneficium, de quo pars certiorata fuerit, & in quo consistat illius vis ac efficacia. Si hoc ignorat Notarius, non potest talis renuntiatio ullum facere præjudicium renuntianti, eo quod non intellexerit vim talium verborum. Nec potuit Notarius certiorare partem de eo, quod ipsemet ignoravit *Gail. lib. 2. obs. 77.* Ne autem mulier hoc

modo & Notarium & Principales simul circumveniat, Notario de certificatione mentionem faciente aliud stratagema, contra eam est, ut juramenti religione ardeatur ad firmandam renuntiationem & declarandam suam mentem, quod animum sciat in quo consistat muliebrum beneficiorum vis & efficacia. Hoc casu virtute juramenti mulier efficaciter obligatur etiam si non probetur, quod de Vellejano certior reddita fuerit, quia juramentorum loco certificationis est, ut censeatur mulier virtute juramenti omni legum ac juris auxilio renunciasse, si non in specie, saltem in genere. Excipiunt tamen DD. enormem læsionem *Gail d. l. num. 10.*

XLII. Qui aliquem vulneravit faciat pacem, cum vulnerato de vulnere, & de omni eo quod de vulnere nasci potest, hoc factum & postea vulneratus moriatur, hæredes occisi homicidam homicidii non possunt accusare, quia juri futuro per pactum potest renuntiari *l. 2. C. de pact. & transactio de crimine publico capitali excepto adulterio est licita l. 18. C. de transact.*

XLIII. Post publicatas in judicio attestations, disputationes in judiciis super testibus & attestatis fieri debent, *Gail. lib. 1. obs. 87. n. 1.* Actor igitur qui plerumque in his disputationibus primus facit conclusionem, *der gemeinlich den schluss satz machet*, diligenter hoc stratagema observe, ut in replicatione ad exceptiones rei, sua jura & allegationes, quibus utitur & obtinere sibi persuadet, non prorsus manifestet led leviter tantum exceptiones rei attingat, simuletque quasi ejus exceptiones infringere & refutare non possit, postea verò ubi reus cum sua duplica in causa concludit actor in sua triplica & ultima positione seu conclusione, *im letzten satz oder schluss satz*, omnia sua jura, rationes & allegationes effundat, proponat, in exceptiones evertat, de puncto ad punctum examinet, refutet & impugnet. Et hoc stratagema est admodum notabile, plurimumque ad causæ victoriam facit, quia quæ ultimo audiuntur, melius memoriæ mandantur, & verba ultimo probata, quæ nullo gladio nulloque telo percussa sunt, præstantiora sunt, cum per contradictionem res dubia efficiatur *l. 3. C. quib. ad libert. proclam. non licet.* Et hoc verum est modo actor in ultima sua positione nihil novi afferat, quod prius non fuit deductum, alias hoc in conceptione sententiæ non attenditur. *Berlib. part. 1. concl. 48 n. 29.*

XLIV. Regulariter in secunda instantia & in appellatione alii vel iidem testes super iisdem vel directò contrariis articulis de jure Canonico (quod in hac parte observatur *Berlich. part. 1. concl. 51.*) non possunt produci, ratio est, quia non minus in appellationibus, quam in causa principali sub-

subornatio est timenda text. express. in *clem. ult. de test.* Sed elegans stratagemata est, ut quis super aliis & diversis articulis ulteriori probatione uti queat, si quasi de novo experiatur, quod utique facere nemo prohibetur, adeoque hoc modo per indirectum ad novas probationes admittitur, ad quas ipsi alias per indirectum aditus non patebat *Berlich. d. l. n. 13.*

XLIV. Magna est disceptatio inter DD. quomodo Judex procedere debeat, si plures in rixa vel tumultu aliquem occidant, & quomodo puniantur, si occisores non appareant, vel indicia nulla adsint, vel si quaedam adsint, torturæ autem subjecti confiteri nolint, quisnam homicidium perpetraverit: sed optimum stratagemata habetur, cujus auxilio Judex verum occisorem invenire potest, eumque reliquis dimissis ad mortem condemnare, ut simulatè omnes condemnet, si forte reus conscientia simulis atque morsibus convictus pro ea exoneranda homicidium fateatur, tum reliqui omnes liberentur, & Judex revocata illa sententia simulata rectè absolvi debent & hoc stratagemate Carolus Magnus usum fuisse testatur & sequitur *Andr. de HERN. in Cap. 1. §. publici tit. de pac. tenend. & ejus violat. n. 2. Godelin. 1r. de mag. & venel. l. 3. c. 7.* eodem ferè modo sapientissimus Rex Salamon litem eam, quæ erat inter duas fæminas de interempto puero decidit *1 Reg. Cap. 3.*

XLV. Omnibus notum est, quod injuriarum condemnatus fiat infamis per text. in *l. lex Cornelia ff. de injur. Gail. l. 1. obs. 102. l. 1. Berlich. p. 5. concl. 63. n. 1.* Ut autem quis pœnam & infamiam evitet (1) stratagemata est, ut talis qui injuriam homini intulit, statim antequam de loco recedit, injuriam revocet, dicendo ex incuria vel linguæ lapsu vel calore iracundiæ ista verba excidisse *F. rinax crim. lib. 1. t. 3. qu. 20. n. 58.* sic etiam per talem revocationem cessat ipsa injuriarum actio. *Rom. Ferras. aut 39. Dec. in 4 quod calo e de R. F.* (ut reus ante litem contestatam perperam dicta revocat & se coram Judice & Assessoribus declaret, si verba illa, quæ ab actore tanquam injurandi non protulisse, deque actore non nisi bonum scire & sentire posse. *Er wisse von Klägern nichts als alles liebes und guies. Bart. d. l. Carpz. in pr. Cr. quæst. 79. n. 12.* (3) ut reus injuriæ æstimationem vel pecuniariam pœnam, quæ per sententiam imponi potest, ante offerat, quam sententia condemnatoria feratur. *l. 73. ff. de procurat. Ber. d. l. n. 16.* (4) Ut condemnatus vel auctoritate magistratus vel judicis, vel gratuito vel adhibita protestatione super illatis injuriis transigat & paciscatur. *Berlich d. l. n. 10 & seq.* (5) ut reus copiam sui in judicio non faciat, sed propter contumaciam condemnare se patiatur *Joh. Zang. de except. part. 2. l. 1. n. 177.* (6) Ut petat in sententia existimationem honoris reservari, quod hodiè quilibet Judex ex justa causa facere potest,

si injuria non nimis fuerint atroces *Gilhaus. in arb. crim. C. 2. t. 34. §. 7. Bol. d. t. n. 39.*

XLVI. Restant adhuc, ut de feudalium stratagematibus nonnulla dicamus, inter quæ sunt sequentia.

XLVII. Et si hodiè recentiore Germaniæ consuetudine ad investituram non est necessarium, ut ea coram paribus curiæ aut aliis testibus fiat, si tamen posterior investitus præferri cupit, hoc adhibere debet stratagema, ut sc. investituram coram paribus curiæ sibi fieri procuret. Nam licet publica solennitas non amplius sit in usu, adhibita tamen, effectum quendam habere debet, eum sc. quem jus commune publicis actibus addidit, qui est in prærogativa ut publicè acta præferantur clam & privatis actis. *l. ii. C. qui pot. in pign. Mevius p. 4. dec. 86. n. 3.*

XLVIII. Vasallo ex nobili conjugè filium habenti, cum post mortem illius se continentiæ dono non præditum esse sentiat, nec tamen velit alere concubinam quia id peccatum esse intelligit, nec etiam liberis prioris matrimonii successionis futuræ conditionem deteriore facere cupiat, ad utrumque incommodum evitandum hoc subministratur Stratagema, ut despondeat sibi aliam mulierem ea lege, ut nec ipsa nec ejus liberi ex isto matrimonio nascituri amplius quid consequi debeant, quam tempore nuptiarum dictum fuerit. Et quamvis multi tale matrimonium ad morganaticam contractum ut turpe juriq; contrarium judicent, alii tamen & quidem longe plures contrarium sentiunt. Nec desunt in jure feudali illius vestigia, quemadmodum videre est, in §. filii nati 2. feud. 26. & in ipso quoque Germania ejusmodi conjugii exempla existare recentiores Austriacæ, Bavaricæ & Badensis familiæ casus ostendunt *Theod. Reink. Biblisch. policy l. 3. axiom. 3.*

XLIX. Creditori, cui pro credito feudum est oppigneratum sine consensu domini & agnatorum, hoc suppeditatur stratagema, ut sc. curet feudum oppigneratum sibi tradi, quo casu antequam de credito ipsi fuerit satisfactum, feudum dimittere non tenetur. Etsi enim feudum sine consensu domini obligari nequit *Matth. de Afflict. de feud. in rubr. de Vasall. qui contra Constit. Lothar. n. 4.* traditum tamen juste retinetur, etiamsi pro credito obligatum non sit, nec enim ab obligatione ad retentionem valet argumentum negativum, cum facilius longè competat retentio quam actio, & quæ non licet obligare, permittitur retinere *Mev. p. 7. dec. 399.*

L. Possem quidem adhuc unam atque alteram thesin ex jure feudali adjicere, sed hæc pro temporis atque instituti ratione de stratagematibus scripta sufficiant. Altissimo interim, cujus auspicio atque beneficio has conscribere licuit Theses, sit

LAUS HONOR ET GLORIA.